

CLASS : 12th (Sr. Secondary)

Code No. 2005

Series : SS-M/2017

रोल नं०

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

SET : A

संस्कृत

SANSKRIT

ACADEMIC/OPEN

(Only for Fresh Candidates)

(Evening Session)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 80

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित प्रश्न 14 हैं।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर तथा सेट को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/ पन्ने न छोड़ें।
- उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

निर्देश: –

- (i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।
- (ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
- (iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

खण्ड: 'क'

(अपठित-अवबोधनम्)

2005/(Set : A)

P. T. O.

1. अधोलिखितगद्यांशं पठित्वा निम्नांकितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखेयुः –

आसीत् धारानगर्या भोजो नाम राजा। सिंहासनम् अधिष्ठितः सः सुप्रबन्धं स्वराज्यं समृद्धमकरोत्। तस्य राज्ये विद्यार्थिनः विद्याभ्यासं, विद्वांसः च अध्यापनं कुर्वन्ति स्म। धनिनः विपत्तौ निर्धनानां साहाय्यं कुर्वन्ति स्म। भोजः एतादृशः गुणग्राही आसीत् यत् यः कोऽपि विद्वान् राजसदसि स्वकीयां कवितां, नवीनम् आविष्कारं वा प्रस्तौति स्म तस्मै भूयांसं पुरस्कारम् अयच्छत्।

प्रश्नाः

5 × 2 = 10

- (क) भोजो नाम राजा कुत्र आसीत् ?
 (ख) धनिनः केषां सहायतां कुर्वन्ति स्म ?
 (ग) भोजः किं समृद्धम् अकरोत् ?
 (घ) भोजस्य राज्ये विद्याभ्यासं के कुर्वन्ति स्म ?
 (ङ) भोजः कस्मै भूयांसं पुरस्कारम् अयच्छत् ?

खण्डः 'ख'

(रचनात्मक-कार्यम्)

2. विषयमेकमधिकृत्य लघुनिबन्धं संस्कृतभाषया रचयत – 6

- (क) अनुशासनम्,
 (ख) मम विद्यालयः,
 (ग) यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते रमन्ते तत्र देवताः।

खण्डः 'ग'

(पठित-अवबोधनम्)

3. अधोलिखितगद्यांशस्य हिन्दीभाषाया सरलार्थं कार्यम् – 4

- (क) इदमेव च पुनः पुनरभिधीयसे – विद्वांसमपि, सचेतसमपि, महासत्त्वमपि, अभिजातमपि, धीरमपि, प्रयत्नवन्तमपि, पुरुषं दुर्विनीता खलीकरोति लक्ष्मीः।

अथवा

- (ख) तस्मै राज्ञे व्ययार्थं रत्नचतुष्टयं दास्यामि। एतेषां माहात्म्यम् - एकं रत्नं यद्वस्तु स्मर्यते तद्ददाति। द्वितीयरत्नेन भोजनादिकममृततुल्यमुत्पद्यते। तृतीयरत्नाच्चतुरङ्गबलं भवति। चतुर्थाद्रत्नादिव्याभरणानि जायन्ते।

4. अधोलिखितश्लोकस्य हिन्दीभाषाया सरलार्थं कार्यम् – 4

- (क) नियतं कुरु कर्म त्वं कर्म ज्यायो ह्यकर्मणः।
शरीरयात्रापि च ते न प्रसिद्ध्येदकर्मणः॥

अथवा

- (ख) विपदि धैर्यमथाभ्युदये क्षमा
सदसि वाक्पटुता युधि विक्रमः।
यशसि चाभिरुचिर्व्यसनं श्रुतौ
प्रकृतिसिद्धमिदं हि महात्मनाम्॥

5. अधोलिखितासु सूक्तिषु मात्रद्वयोः सूक्तयोः भावार्थं हिन्दीभाषया लेख्यम् – 2 × 2 = 4

- (क) सुलभसौख्यमिदं बालत्वं भवति।
(ख) दिदेश कौत्साय समस्तमेतत्।
(ग) मनुष्याणां हिंसावृत्तिस्तु निरवधिः।
(घ) विगुणः कार्षापणः, कुत्सितश्च पुत्रः संकटे कदाचिदुपयुक्तो भवेत्।

6. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा अधस्तनानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लेखितव्यानि –
अस्माभिः पर्वताः शंकवः कृताः।
एतेषां सप्तद्वीपानां प्रत्येकमावेष्टनरूपाः सप्तसमुद्राः।

प्रश्नाः 2 × 1 = 2

- (क) सप्तसमुद्राः केषाम् आवेष्टनरूपाः सन्ति ?
 (ख) 'अस्माभिः' इति पदे कः शब्दः का विभक्तिश्च ?

7. अधोलिखितं श्लोकं सम्पठ्य अधस्तनयोः प्रश्नयोः उत्तरे लेखनीये —
 ईशावास्यमिदं सर्वं यत्किञ्च जगत्यां जगत्।
 तेन त्यक्तेन भुञ्जीथा मा गृधः कस्यस्विद्धनम्॥

प्रश्नाः 2 × 1 = 2

- (क) जगत्सर्वं कीदृशम् अस्ति ?
 (ख) 'सर्वम्' इति पदे कः शब्दः का विभक्तिश्च ?

8. रेखांकितपदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - 2 × 1 = 2

- (क) शब्दैः प्रतीयते यद् गृहे चौरः अस्ति।
 (ख) पशुहत्या तु तेषाम् आक्रीडनम्।

खण्डः 'घ'

(संस्कृत-साहित्य-परिचयः)

9. पं० हृषीकेशभट्टाचार्यस्य अथवा महाकवेः कालिदासस्य संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषया लेखितव्यः। 4

10. अधस्तनयोः पुस्तकयोः मध्ये एकस्य संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषया लेखनीयः - 4

- (i) समुद्रसङ्गमः,
 (ii) श्रीमद्भगवद्गीता।

खण्डः 'ङ'

(छन्दोऽलङ्कार-परिचयः)

11. अधोनिर्दिष्टछन्दस्सु मात्रद्वयोः संस्कृतभाषया लक्षणोदाहरणौ लिखत - 2 × 4 = 8

- (i) अनुष्टुप्,
 (ii) वंशस्थः,
 (iii) मन्दाक्रान्ता।

12. अधः प्रदत्तेषु अलङ्कारेषु द्वयोरेव लक्षणोदाहरणौ संस्कृतभाषया लिखत - 2 × 4 = 8

- (i) अनुप्रासः,
- (ii) उत्प्रेक्षा,
- (iii) व्याजस्तुतिः।

खण्डः 'च'

(अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्)

13. (क) स्वरसन्धेः अथवा विसर्गसन्धेः परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। 2
- (ख) कर्ताकारकस्य अथवा करणकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत।
2
- (ग) अव्ययीभावसमासस्य अथवा तत्पुरुष समासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत।
2

खण्डः 'छ'

[बहुविकल्पीय-वस्तुनिष्ठप्रश्नाः]

14. अधस्तनप्रश्नानां लिखितोत्तर-विकल्पेषु शुद्धविकल्पं चित्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत - 16 × 1 = 16
- (क) 'अन्यथेतः' इति पदे कः सन्धिविच्छेदः ?
- (i) अन्य + थेतः (ii) अन्यथा + इतः
(iii) अन्यथ + इतः (iv) अन्यथा + एतः
- (ख) 'तत् + श्रुत्वा' इति पदे किं सन्धिपदम् ?
- (i) तद्श्रुत्वा (ii) तत्श्रुत्वा
(iii) तच्छ्रुत्वा (iv) तत्श्रुत्वा
- (ग) 'सर्वापि' इति पदे का सन्धिः ?
- (i) दीर्घसन्धिः (ii) वृद्धिसन्धिः
(iii) गुणसन्धिः (iv) यणसन्धिः
- (घ) 'पुष्पाञ्जलिः' इति पदे विग्रहोऽस्ति -

- (i) पुष्पाणां अञ्जलिः (ii) पुष्पेषु अञ्जलिः
 (iii) पुष्पेभ्यः अञ्जलिः (iv) पुष्पाय अञ्जलिः
- (ङ) 'महान्धकारः' इति पदे कः समासः ?
 (i) कर्मधारयः (ii) द्विगुः
 (iii) तत्पुरुषः (iv) बहुव्रीहिः
- (च) 'महान् उत्साहः' इति विग्रहे किं समस्तपदम् ?
 (i) महानुत्साहः (ii) महोत्साहः
 (iii) माहोत्साहः (iv) महानोत्साहः
- (छ) 'किम्, पुल्लिङ्ग, द्वितीया, द्विवचने रूपम्' -
 (i) के (ii) काम्
 (iii) कौ (iv) कान्
- (ज) 'वनानि' इति पदे का विभक्तिः ?
 (i) प्रथमा (ii) तृतीया
 (iii) चतुर्थी (iv) पंचमी
- (झ) 'याचते' इति पदे कः धातुः ?
 (i) यच्छ् (ii) यच्
 (iii) यत् (iv) याच्
- (ञ) 'परिभ्रमसि' इति पदे कः पुरुषः ?
 (i) प्रथमपुरुषः (ii) उत्तमपुरुषः
 (iii) मध्यमपुरुषः (iv) अन्यपुरुषः
- (ट) 'कृतवान्' इति पदे कः प्रत्ययः ?
 (i) क्त (ii) तल्
 (iii) क्त्वा (iv) क्तवतु
- (ठ) 'उत् + स्था + क्तः' एषां संयोगे किं रूपम् ?
 (i) उत्तिष्ठ (ii) उत्तिष्ठत
 (iii) उत्थितः (iv) स्थितः
- (ड) 'सह' इति उपपदयोगे का विभक्तिः ?
 (i) प्रथमा (ii) तृतीया

- (iii) चतुर्थी (iv) पंचमी
(ढ) 'शरीरम्' इति पदस्य समानार्थकपदमस्ति -
(i) कलुषम् (ii) पातकम्
(iii) अङ्गम् (iv) गात्रम्
(ण) 'पूर्वतनम्' इति पदस्य विशेष्यम् -
(i) त्वम् (ii) पत्रम्
(iii) प्राप्तम् (iv) आशाम्
(त) 'विद्वान्' इति पदस्य विलोमपदमस्ति -
(i) युवा (ii) वृद्धः
(iii) मूर्खः (iv) बालकः
-